

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 22 mei 2022

Serie Op weg naar Pinksteren – thema: Martin Luther King – gelezen: teksten van ML King Toespraak Franck Ploum

1.

In 1964 verscheen in Nederland een bundel met preken van Martin Luther King, onder de titel 'Wandelt in de liefde.' De achterflap opent met de zin: 'De nu 35-jarige Ds. Martin Luther King, de grootste negerleider die Amerika ooit heeft gekend.' Dagblad Trouw recenseert het boek met: 'U kent ds. King van de tv en uit persberichten. U weet dat hij Baptistenpredikant in Atlanta is en een van de meest bekende negerleiders. Maar hem kennen? Dat kunt u alleen uit deze bundel preken.'

Alleen al de taal en benaming waarmee deze charismatische grote leider in 1964 werd geëerd, verraad dat het denken en de bewustwording over racisme – al dan niet verborgen -, stereotypering en aanduiding van bevolkingsgroepen tot op vandaag niet stil heeft gestaan.

De beweging die sinds de formele afschaffing van slavernij wereldwijd in gang is gezet en die met Martin Luther King en zijn geweldloze burgerrechtenbeweging een hoogtepunt in onze moderne geschiedenis kende gaat door tot aan de #BlackLivesMatter beweging van vandaag. Een bewustwordingsproces waarin we niet alleen meer en meer opkomen voor de rechten en gelijke behandeling van ieder mens, ongeacht afkomst en huidskleur. Maar waarin we ook meer en meer in de spiegel durven kijken en zien wat ons eigen aandeel is in het ontstaan, in standhouden of zelfs faciliteren van racisme, discriminatie en achterstelling van groepen mensen.

Meer en meer in de spiegel kijken, dat zeggende komt ook direct de realiteit boven drijven dat hierin nog een hele lange weg te gaan is. Want lang niet iedereen is al in staat om in de spiegel te kijken en dan ook daadwerkelijk te zien wat er aan de hand is – ook tot op vandaag – en wat daarin het aandeel is van de witte westerse mens. Hoe diepgeworteld beelden en denken zijn. Hoe ver en diep verankert ongelijkheid en discriminatie op basis van huidskleur en afkomst ook nu nog zijn. Tot diep in de vezels van ons denken, van organisaties en van onze samenleving werken ze door. Tot aan institutioneel racisme toe waarin studenten met Turkse of Marokkaanse namen geen stageplek vinden, sollicitatiebrieven van mensen met bepaalde culturele achtergronden ongelezen terzijde worden geschoven, zwarte spelers van het Nederlands voetbalelftal tot 2000 fors minder betaald kregen voor deelname aan toernooien dan witte spelers. De belastingdienst in de toeslagenaffaire selecteerde op kleur en culturele achtergrond.

Op humoristische wijze, maar tegelijk pijnlijk scherp, bracht de bokser Mohammed Ali in 1971 in een beroemd geworden interview naar voren hoe diepgeworteld de beelden zijn die ten grondslag liggen aan racisme naar voren. U kunt het nu nog steeds op YouTube terugvinden. Hij vertelde hoe hij na het winnen van de gouden medaille op de Olympische

spelen in Rome 1960 terugkwam in de VS en daar door de volksmenigte en regeringsleiders werd bejubeld en gekroond. Maar vervolgens een hamburgerrestaurant binnenging en te horen kreeg 'wij serveren niet aan negers'. In dat interview zegt hij: onze beeldtaal verraadt racisme: alles wat positief is, is wit en alles wat negatief is, is zwart. Waarom is Jezus blank met blauwe ogen? Waarom zijn alle engelen wit? En Tarzan, de koning van de jungle in Afrika is wit. En wat schoonmaakt is 'witte zwanen zeep', 'witte koningszeep'. En de engelencake is vanille en de duivelscake is chocolade. En het lelijke eendje is zwart en de zwarte kat brengt ongeluk.

Deze beelden zijn niet onschuldig, maar zijn een afspiegeling van de manier waarop mensen, waarop wij, bewust of onbewust denken over en kijken naar elkaar.

2.

In de periode dat Mohammed Ali zijn gouden medaille haalt is het geïstitutionaliseerde racisme in de VS diep en gewelddadig. In het verzet hiertegen speelt dominee Martin Luther King een belangrijke voortrekkersrol.

King werd op 15 januari 1929 geboren in Atlanta, de hoofdstad van de Amerikaanse staat Georgia. Zijn vader was dominee van een baptistenkerk in Atlanta. Net als zijn vader heette hij oorspronkelijk Michael King. Toen het gezin begin jaren dertig naar Duitsland reisde besloot vader King deze namen echter te laten veranderen in Martin Luther King, als eerbetoon aan de Duitse kerkhervormer Maarten Luther (1483-1546).

Martin Luther King werd in 1955 op slag beroemd in heel Amerika. Dit na een incident met Rosa Parks, de zwarte vrouw die op een dag in 1955 in Montgomery in de bus ging zitten en weigerde op te staan toen een blanke vrouw haar daarom vroeg. Rosa Parks overtrad hiermee de wet en werd gearresteerd.

Onder leiding van Martin Luther King verzette de zwarte gemeenschap in Montgomery zich tegen deze arrestatie. Uit protest tegen de rassenscheiding in het openbaar vervoer, besloot men tot een grootscheepse boycot. Ze maakten geen gebruik meer van het openbaar vervoer. De actie duurde bijna vierhonderd dagen en Martin Luther King werd bekend in heel Amerika. In 1956 werd de discriminerende wet uiteindelijk ingetrokken.

Nadat de wet was ingetrokken zwoeren Martin Luther King en andere leiders van de zwarte gemeenschap zich te blijven verzetten tegen discriminatie in de Verenigde Staten. Januari 1957 werd door hen de mensenrechtenorganisatie de Southern Christian Leadership Conference (SCLC) opgericht. King werd de eerste voorzitter.

3.

Zijn religieus en bijbels gefundeerd getuigenis kwam tot uiting in een hartstochtelijke verdediging van burger- en mensenrechten, gebaseerd op de techniek van vreedzaam

demonstreren. Deze aanpak, zo oud als Jezus van Nazareth, werd in zijn tijd toegepast door Mahatma Gandhi die met zijn 'Ahimsa – geweldloosheid' opkwam voor de burgerrechten van de mensen in India. King was er van overtuigd dat escalatie van het geweld en het vinden van een oplossing alleen gevonden kon worden in geweldloos reageren op daden van gruwel en geweld: *duisternis kan geen duisternis verdrijven, alleen het licht kan dat. Een vijand kan alleen vriend worden door liefde.* Tegelijk gaf geweldloos handelen de zwarte gemeenschap een nieuwe dimensie van waardigheid: wij laten ons niet verlagen of meenemen in de aanpak van de onderdrukker. En in onze geweldloosheid tillen wij niet alleen onszelf op uit de eindeloze cirkel van geweld, maar verheffen wij ook onze onderdrukker.

Interessant is dat je bij King een vergelijkbare visie op haat vindt als we bij Etty Hillesum. Hillesum verzette zich tegen *de grote haat tegen de Duitsers, die het eigen gemoed vergiftigt.* King heeft de gevolgen van haat gezien in de ogen van sheriffs, witte stadsbestuurders en klanleden en zegt tegen zichzelf: dat is voor mij ondraaglijk, *haat is een te grote last om te dragen.* De keuze om niet te haten, zich niet te laten bepalen door de ander, de onderdrukker, maakt hem vrij, geeft hem een innerlijke vrijheid. Daarmee verliest de onderdrukker voor een deel ook zijn macht. Dat is de macht van de geweldloosheid. Geweldloosheid geeft de onderdrukker geen enkele aanleiding tot geweld en dat maakt elke vorm van geweld ongrondwettelijk en onrechtmatig. Daarmee komt de zwarte gemeenschap niet in het beklagde bankje, maar juist de blanke onderdrukker. Dat brengt op lange termijn het systeem aan het wankelen.

4.

'Waren de kinderen van het licht maar net zo inventief als de kinderen van de duisternis, dan zou het koninkrijk van God reeds zijn aangebroken', die verzuchting van Jezus heeft King ter harte genomen en vertaald naar de situatie waarin hij met de hele zwarte gemeenschap in de VS moest leven. In de vertaalslag heeft hij de morele standaard hoog gelegd: *je moet niet alleen meewerken aan het goede, maar je hebt ook de morele plicht niet deel te nemen aan het kwade.*

Dat is niet altijd eenvoudig. In een globale wereld, waarin alles met elkaar verbonden en verweven is, heb je immers niet altijd zicht op wat goed is en wat kwaad. Je weet niet altijd waar een product dat je koopt vandaan komt, hoe het geproduceerd is, wie er met de winst van doorgaat en wie de slachtoffers zijn van het systeem, door welke verborgen slaven er aan gewerkt is. Soms komt immoraliteit aan het licht wanneer de non-profit van Siewerd van Lienden toch 9 miljoen winst op mondkapjes blijkt te zijn, maar veel vaker loopt het via ondoordringbare wegen. En wie weet wat er na het -hopelijk spoedige - einde van die vreselijke oorlog in Oekraïne nog aan het licht komt over wat de door ons betaalde en gestuurde wapens aangericht hebben aan mensenrechtenschendingen, oorlogsmisdaden.

We weten het niet en zo maken we ons schuldig aan van alles en nog wat. Ongewild, ongeweten, en soms ook met de kop in het zand en tegen beter weten in.

En zo werkt het ook met racisme en geïnstitutionaliseerd racisme: soms is het overduidelijk, maar veel vaker voel je – zeker als slachtoffer – dat er iets niet klopt, maar kun je er niet je vinger op leggen. Dan is wat er werkelijk aan de hand is in duisternis gehuld en wordt er van ons als medestanders, als kinderen van het licht gevraagd dat we wat verborgen is aan het licht brengen. Dan moeten we waar ‘slechte mensen samenzweren, plannen maken, waar slechte mensen brandstichten en met bommen gooien, bouwen en bundelen. Waar vuile taal vol haat geschreeuwd wordt, ons inzetten voor de glorie van de liefde.

Dan wordt gevraagd dat we de ademnood van slachtoffers omringen met solidariteit en geestkracht, zodat ‘I can’t breath’ wordt omgezet in geestesadem die bevrijdt en verbindt en licht brengt waar duisternis is.

Kom dan bevrijdende geest van God, maak ons grond en vuur, licht en stem, dat wij de stoel van het recht en de tafel der armen klaarzetten en ons er omheen scharen, met in ons midden, opgenomen in gemeenschap al die miskende, ontkende, beschadigde mensen, slachtoffers van onrecht en discriminatie en racisme.

Zeg amen dat het zo moge zijn.